

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки

Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 13 (56)

Частина II

Заснований в 1996 році

Рівне – 2016

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 13 (56). Частина II. — Рівне: РДГУ, 2016. — 154 с.

Збірник наукових праць підготовлено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення і розвиток особистості людини як суб'єкта власного життя» (до 70-ліття з дня народження С.Пальчевського), організованої Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Рівненським державним гуманітарним університетом і Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти 10-11 березня 2016 року та містить статті з питань акмеологічного підходу в становленні й розвитку майбутнього фахівця та навчально-виховного простору інноваційної освіти.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор:

Вербець Владислав Володимирович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Заступник головного редактора:

Янцур Микола Сергійович – кандидат педагогічних наук, професор (відповідальний редактор) (Рівненський державний гуманітарний університет).

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Бех Іван Дмитрович – доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України (Інститут проблем виховання АПН України);

Безкоровайна Ольга Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Воробйов Анатолій Миколайович – кандидат педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Войтович Ігор Станіславович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Дем'янчук Анатолій Степанович – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України (Міжнародний економіко-гуманітарний університет ім. академіка Степана Дем'янчука);

Карпенчук Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Коваль Ганна Петрівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Литвиненко Світлана Анатоліївна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Лісова Світлана Валеріївна – доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Малафійк Іван Васильович – доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Петренко Оксана Борисівна – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Поніманська Тамара Іллівна – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Руденко Володимир Миколайович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський інститут слов'янознавства Київського славістичного університету);

Сверлюк Ярослав Васильович – доктор педагогічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет);

Тищук Віталій Іванович – кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН (Рівненський державний гуманітарний університет);

Ямницький Вадим Маркович – доктор психологічних наук, професор (Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.03.2016 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додатки до постанови ВАК України від 11.10. 2000 р. № 1 – 03/8 і від 30.03.2011 р. № 1 – 05/3).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31. Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 10 — 5.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2016

6. Пешня И.С. Интерактивные технологии обучения как средство развития профессиональной компетентности курсанта военизированного ВУЗа: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. пед. наук / И.С. Пешня – М., 2005. – 192 с.
7. Підласий І.П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 616 с.
8. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Іванівна Пометун. – К.: СПД Кулінічев Б.М., 2007. – 144 с.
9. Романюк І.М. Використання ігрових технологій у вищій школі / І.М. Романюк // Вісник Національного університету оборони України: збірник наук. праць. – К.: НУОУ, 2013. – Вип. 6 (37). – С. 131-136.
10. Торічний О.В. Характеристика ігрових методів навчання / О.В. Торічний // Збірник наукових праць №15. Частина II; гол. ред. Б.М. Олексієнко. – Хмельницький: Вид-во Нац. академії ПВУ, 2001. – С. 195-200.

А.В. ШЕВЧЕНКО. ВНЕДРЕНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ КОГНИТИВНО-ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО КРИТЕРИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ОФИЦЕРОВ ТЫЛА

Резюме. В статье освещены возможности и целесообразность внедрения интерактивных технологий в учебный процесс высших военных учебных заведений для эффективного формирования показателей когнитивно-познавательного критерия профессиональной компетентности будущих офицеров тыла. Раскрыта сущность и авторское видение практических путей внедрения инновационных технологий, которые влияют на развитие профессионально значимых качеств курсанта военного вуза. Представлена классификация и охарактеризованы основные свойства и признаки, которые раскрывают сущность интерактивных технологий с учетом совершенствования профессиональной компетентности будущих офицеров тыла во время обучения.

Ключевые слова: интерактивные технологии, будущие офицеры тыла, профессиональная компетентность, классификация, преимущества, функции.

A.V. SHEVCHENKO. THE IMPLEMENTATION OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF COGNITIVE CRITERION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE LOGISTICS OFFICERS

The summary. The article shows us the possibility and expediency of introduction of interactive technologies in the educational process of higher military educational institutions for the effective formation of indicators of cognitive criteria of professional competence of future logistics officers. The essence and the author's vision of practical ways of implementing innovative technologies that affect the development of professionally significant qualities and personality traits of cadets of military college were revealed. The classification was presented and the main characteristics and features that reveal the essence of interactive technologies due to the improving of professional competence of future logistics officers during studying were characterized.

Key words: interactive technologies, future logistics officers, professional competence, classification, advantages, functions.

Рекомендовано до друку.
Д-р. пед. наук, проф. І.С. Войтович.

Одержано редакцією 08.02.2016 р.

УДК: 373. 2. 091. 4

Н.М. ГОРОПАХА

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ МАРІЇ МОНТЕССОРІ В ЕКОЛОГІЗАЦІЇ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА ІНКЛЮЗИВНОЇ ГРУПИ ДОШКІЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Резюме. Стаття присвячена проблемі створення у інклюзивній групі дошкільного закладу розвивального середовища для ознайомлення дітей з різними освітніми потребами з природою. Розкрито можливості збагачення освітнього середовища на основі ідей Монтессорі шляхом залучення дітей дошкільного віку до реалізації екологічних проектів.

Ключові слова: інклюзивна освіта, розвивальне середовище, підготовлене середовище, космічне виховання, екологічний проект.

Постановка проблеми. Проблема середовища людини широко вивчається філософами, екологами, соціологами, економістами, гігієністами, психологами та педагогами. Особливо актуальним є психолого-педагогічний аспект проблеми, адже середовище – це саме той чинник розвитку, який певною мірою здатен змінювати (компенсувати або нівелювати) розвивальні впливи на особистість дитини. Беззаперечною є теза, що розвивальне середовище, створене відповідно до певних педагогічно обґрунтованих вимог, є однією з головних умов досягнення поставлених у вихованні та освіті дитини цілей. Крім того, чим більше й повніше особистість самостійно використовує можливості середовища, тим успішніше відбувається її вільний і активний саморозвиток.

© Н.М. Горопаха, 2016

В останні роки проблема отримала ще один аспект, пов'язаний з впровадженням у дошкільну освіту інклюзивного підходу, оскільки все більше батьків дітей з особливими потребами обирають для них навчання в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Поняття інклюзії прийшло на зміну інтегрованому навчанню дітей з особливостями психофізичного розвитку, що передбачає організацію при загальноосвітньому навчальному закладі груп чи класів компенсувального типу для дітей з конкретним порушенням у розвитку. Заміна терміну «інтегративний» на «інклюзивний» відображає досягнення розуміння того, що діти з різними освітніми потребами не лише об'єднані в єдине ціле (від «*to integrate*» – об'єднувати в єдине ціле), але й включені в соціум, є повноправною його частиною («*to include*» – включати, мати в своєму складі), навчаються в звичайних дошкільних закладах, школах разом з їхніми здоровими однолітками. Інклюзія полягає в адаптації системи до потреб дитини [7]. Тому питання створення у інклюзивній групі дошкільного закладу розвивального освітнього середовища стає надзвичайно актуальним і, в той же час, не є до кінця вирішеним. Серед іншого, недостатньо дослідженими є можливості використання ідей визначних педагогів минулого у створенні розвивального середовища дошкільного закладу. Враховуючи те, що йдеться саме про інклюзивну групу, не випадковим є звернення до ідей Марії Монтесорі, яка була переконана у тому, що діти із затримкою розвитку не знаходяться за межами суспільства, вони мають таке ж, якщо не більше право на освіту, як і нормальні діти [6]. Зазначимо, що ідея підготовленого середовища – це один з найважливіших елементів Монтесорі-педагогіки. Однак у її аналізі увага традиційно звернена на запропонований Монтесорі дидактичний матеріал та обладнання навчальних приміщень, в той же час у теорії відомого італійського педагога можна віднайти чимало цінних думок щодо впливу на дитину природного середовища та підвищення його розвивального потенціалу.

Метою статті є розкрити можливості використання ідей Марії Монтесорі у створенні в інклюзивній групі дошкільного закладу еколого-розвивального середовища.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Дослідники проблеми інклюзивної освіти А. Колупаєва [7], М. Ворон [1], І. Дичківська [2], С. Миронова [5] та інші наголошують, що в основу інклюзії покладена ідеологія, яка забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами. Аналіз досліджень та закордонної практики свідчить, що інклюзивна освіта передусім є можливістю для дітей з нерізко вираженими вадами психофізичного розвитку. Це, зокрема, окремі форми затримки психічного розвитку, певні мовленнєві відхилення, зниження слуху чи зору, нескладні опорно-рухові вади, порушення емоційно-вольової сфери. Якщо такі діти мають збережений інтелект, самостійно себе обслуговують, адекватно контактують з однолітками, мають сімейну підтримку, то, за умов фахового психолого-педагогічного супроводу, вони цілком можуть засвоювати культурний досвід у середовищі здорових однолітків.

Інклюзивне навчання передбачає створення освітнього середовища, яке відповідає потребам і можливостям кожної дитини незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. О.Савченко [8] зазначає, що поняття «освітнє середовище» охоплює широкий інтегрований простір, у якому виділяє два взаємопов'язані компоненти: предметно-просторове та психодидактичне. О. Кононко наголошує, що, оперуючи поняттям «середовище», слід мати на увазі все, що оточує дошкільника, докільця як цілісність, до якої входять чотири основні складники: природне, предметно-ігрове, соціальне середовище та простір «Я» [3, с.116-117]. Серед умов, що підвищують розвивальний вплив освітнього середовища, виокремлюється і вимога його екологізації. Йдеться про те, що середовище, створене у дошкільному закладі, має сприяти становленню у дошкільника сприйняття довкілля, інтересу до нього; оволодінню елементарними уявленнями про повітря, воду, ґрунт, їхні властивості, якості, стани, явища природи, рослини, тварин, людину, про зв'язок між станом довкілля та здоров'ям усього живого, основні Зорі і Планети; формуванню екологічно доцільної поведінки [3, с.118-119]. Зрозуміло, що екологізація розвивального середовища дошкільного закладу передбачає удосконалення не лише його природної складової. Розвивальне середовище ДНЗ (природне, предметне, соціальне) слід облаштувати у такий спосіб, щоб дитина мала можливість діяти (обстежувати, досліджувати, експериментувати, раціоналізувати) і створювати (робити щось по-своєму), отримувала можливість вибору, потрапляла у ситуації, коли треба прийняти самостійне рішення і взяти на себе відповідальність за його наслідки для інших, самовизначитися. Саме такий підхід до створення розвивального освітнього середовища надзвичайно близький до тих філософсько-педагогічних засад, на яких ґрунтується підготовлене середовище у педагогічній системі Марії Монтесорі. Зокрема, нею реалізовано ідею створення умов для розкриття духовного потенціалу дитини через спеціально організоване середовище, в якому присутні в явному, узагальненому вигляді всі цінності, духовні скарби накопичені людством. Засобом її реалізації виступає педагогічне «підготовлене середовище», яке спонукає дитину виявити можливості її власного розвитку через самодіяльність, відповідну її індивідуальності [4]. Підготовлене середовище дає також дитині можливість поступово, крок за кроком звільнитися від опіки дорослого, ставати незалежним, що є надзвичайно важливим саме в умовах інклюзії, і не лише для дітей з особливими освітніми потребами.

Важливими для нашого дослідження є, в першу чергу, ідеї М.Монтесорі щодо виховання і навчання дітей засобами природи. Їх викладено, зокрема, у концепції космічного виховання, метою якого є формування в дітей цілісного сприйняття картини світу, усвідомлення відповідальності за перетворення, що здійснює людство на Землі та в Космосі [4]. Марія Монтесорі вважала природу засобом морального, розумового розвитку, зміцнення фізичних сил дитини. Вона підкреслювала, що обов'язковою умовою формування дитини, розвитку її індивідуальності є спілкування з природою. Космічна теорія Монтесорі включає не лише природу,

але й людину, як діючу силу творення, найактивнішу силу, призначену модифікувати і вдосконалювати оточуюче середовище [4; 6]. Монтесорі вважала, що у заснованих нею будинках дитини обов'язково слід створювати невеличкі городи, кутки природи, де діти могли б працювати, виявляти турботу про живих істот. Адже, за її переконанням, ніщо так не розвиває почуття природи, як піклування про живих істот. Тому на спільній грядочці кожна дитина має свою рослину, яку вона садила, за якою доглядає і спостерігає. Використовуючи схеми, рисунки у щоденниках, діти фіксують результати своїх спостережень. При цьому у дітей збільшується інтерес до спостережень. Проте вчена не рекомендувала використовувати об'єкти природи для детального аналізу і сенсорного розвитку (для цього вона з успіхом використовувала спеціально створений дидактичний матеріал). На її думку, сприймання об'єктів природи (квітки, комашки тощо) має бути цілісним, адже за вправлінням, наприклад, у розрізненні найтонших відтінків кольору пелюсток можна втратити сприйняття впорядкованості світу і глобальної взаємозалежності, цілісності всього існуючого у Всесвіті. Тоді не досягається мета космічного виховання: відкриття логіки розвитку цього взаємозв'язку і визначення особливої ролі відповідальності людини за збереження цієї цілісності та себе в ній.

Окрім власне природних об'єктів у створенні підготовленого середовища, зокрема його «космічної» зони, Монтесорі радила використовувати різноманітний наочний матеріал, який допоможе малюкам отримати первісні уявлення про оточуючий світ, вчить бути спостережливими, захоплюватися навіть незначною часточкою світу, розуміти гармонію природи, берегти її. Монтесорі вважала, що завдання вихователя – створити активне розвивальне середовище, у якому немає випадкових речей та деталей. Кожен елемент повинен виконувати певну визначену функцію. Наприклад, глобуси, географічні карти, астрономічні календарі, необхідні для того, щоб діти навчилися встановлювати пору року, місяць, день тижня, число, день свого народження, візуально визначати відрізок прожитого року. А об'ємний і площинний макети Сонячної системи, карти зоряного неба допомагають дітям дізнатися, що планети відрізняються розміром і що кожна розташована на певній відстані від Сонця. Всі матеріали конкретні та наочні, з багатьма дитина може вільно працювати без допомоги дорослого, це дозволяє їй не просто сприймати на віру слова педагога, а на власному досвіді переконуватися у вірності здобутих знань, навіть робити самостійні відкриття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблему екологізації розвивального середовища дошкільного закладу ми досліджуємо як умову формування екологічної культури дітей дошкільного віку. При цьому виходимо з розуміння того, розвивальне середовище дошкільного закладу повинно забезпечувати можливості для спілкування дитини з природою, активного впливу на неї вже на етапі створення та збагачення цього середовища. Досягнути цього можливо лише через залучення самих вихованців та їхніх батьків до спільної діяльності з екологізації освітнього простору ДНЗ. Експериментальна робота, проведена у загальноосвітніх групах дошкільного закладу, дозволяє припустити, що в інклюзивній групі з цією метою може бути ефективно використаний метод екологічного проекту, оскільки він є комплексним, тобто може включати елементи різних видів практичної діяльності дітей, зокрема, дослідницької, трудової і навіть гри. Крім того, кожна дитина може долучитися до реалізації колективного чи групового проекту в міру своїх навчальних можливостей, разом зі своїми батьками чи лише з однолітками, а, зрештою, для когось проект може носити і індивідуальний характер. Перевірку цього припущення було проведено у інклюзивній групі, у якій поряд з 25 здоровими дітьми старшого дошкільного віку виховується двоє дітей з особливими освітніми потребами: Ілля І., якому встановлено діагноз раннього дитячого аутизму, та Тимофій М. з діагнозом сенсорно-моторна алалія. Зі слів вихователя, у Іллі, який відвідує дошкільний заклад з раннього віку, спостерігалися всі типові ознаки аутизму: стереотипія рухів, манежоподібний біг, замкнутість у собі, одноманітність рухів, відчуженість. На момент початку експерименту ми відзначили, що Ілля все ж іде на контакт з дорослими та однолітками, хоча й відповідає шаблонами, читає невеликі тексти, орієнтується у сенсорних еталонах, проте, не орієнтується у часі (не знає коли настає сьогодні, вчора, завтра), не виявляє особливого інтересу до природи. Причиною захворювання Тимофія, як ми дізналися з розмови з батьками, є пошкодження мовленнєвих ділянок великих півкуль головного мозку при пологах. У хлопчика спостерігається недорозвиток мовлення, при цьому збережений слух та інтелект. На відміну від Іллі, Тимофій, як стверджують мама та вихователька, завжди з цікавістю спілкується з тваринами, захоплюється красою квітів. Враховуючи ці особливості, ми залучили хлопчиків до реалізації різних екологічних проектів.

Один з них був колективним, оскільки для Іллі є важливим спілкування з однолітками та дорослими. До нього поступово долучилося більше 10 вихованців групи та шестеро батьків, у тому числі й мама Іллі. Проект передбачав створення у групі «Космічної зони» за ідеями Марії Монтесорі (зауважимо, що хоча у ДНЗ використовуються елементи Монтесорі-педагогіки та в групі є окремі види Монтесорі-матеріалів, але космічної зони до цього часу не було). Цей проект є довготривалим і включає кілька етапів. Перш за все слід підготувати та роздати батькам наочні матеріали, які відображали б суть проекту та план його реалізації. Щоб зацікавити дошкільнят, доцільно організувати перегляд відеофільмів про природу Землі та Космосу, і, якщо є така можливість, продемонструвати фото або відео «Космічної зони» у дошкільному закладі, що працює за технологією Монтесорі. Як правило, спочатку батьки не виявляють надто високої активності. Проте, в групі є, як мінімум, 3-4 дитини, у сім'ях яких підтримується інтерес малят до природи, а батьків турбує те, щоб дитина мала можливість у дошкільному закладі краще пізнати навколишній світ. Окремо слід подбати, щоб до чого числа увійшли батьки дитини з особливими потребами (або хоча б хтось один з них). Саме ці родини складають основну команду помічників вихователів у створенні «Космічної зони» на першому етапі роботи. Він вимагає такої організації колективних обговорень проекту

з батьками, щоб усі вихованці групи були його свідками і учасниками. Наприклад, разом з кількома дітьми (серед них був і Ілля) батьки та педагог обирали місце для «Космічної зони», потім в присутності дітей дорослі малювали план розташування об'єктів природи та обладнання, записували усі пропозиції щодо конкретного матеріалу, який необхідно дібрати, а то і виготовити власноруч.

Усім дітям групи слід нагадати, що їхні батьки у будь-який момент можуть приєднатися до роботи. Такий вплив на батьків через їхніх дітей завжди дає позитивні результати. Тому другий етап роботи над обраним проектом відбувається уже із залученням більшої кількості вихованців та їхніх батьків, які виявляють неабияку активність у зборі матеріалу для колекцій та інших експозицій, що розташовуються у «Космічній зоні». Ця робота може тривати протягом кількох місяців та завершуватися організованою у груповій кімнаті виставкою. Для дитини з особливими освітніми потребами слід дібрати завдання так, щоб воно не лише було їй посилене, але й мало корекційно-розвивальний вплив. Так, враховуючи складнощі Іллі у орієнтуванні в часі, йому запропонували разом з мамою та ще двома дітьми виготовити хронологічні стрічки, на яких різними кольорами можна буде потім позначати пори року, місяці, дні тижня, періоди еволюції життя на Землі. Причому, слід було не лише виготовити стрічку (це для Іллі нескладно), а й потім презентувати свою роботу. З допомогою мами хлопчик не лише виконав це завдання, а й сам виявив бажання долучитися до іншої групи вихованців, які виготовляли об'ємний і площинний макети Сонячної системи та малювали «карти зоряного неба».

Метод екологічного проекту може мати й інший варіант, зокрема, передбачати вирішення дітьми певних навчальних завдань у процесі дослідження. Ідею для такого проекту теж знайдено у Марії Монтессорі. Її порада залучати дітей до догляду за живими істотами може бути втілена у проєкті, умовно названому «Моя квітка». У ході реалізації проєкту діти ведуть спостереження, експериментують, малюють, ліплять, грають, слухають музику, ознайомлюються з літературними творами, складають свої казки і оповідання. Перед початком роботи з проєкту провели бесіду про квіти, щоб з'ясувати уявлення дітей про ці рослини, їхнє ставлення до них, зацікавити проблемою. Далі розповіли про те, що на груповому майданчику розбито новий квітник і на ньому кожен, хто хоче, може посадити «свою квітку», з якою потім буде «спілкуватися»: турбуватися про неї, допомагати рости, дізнаватися про неї щось цікаве та розповідати усім. Така діяльність зацікавила Тимофія, ще одного особливого вихованця інклюзивної групи. Маючи проблеми з мовленням, хлопчик, разом з тим, на належному рівні оволодів трудовими вміннями, необхідними для догляду за рослиною. А обов'язкова для проєкту персоніфікація рослини (кожній дитині пропонується дати своїй квітці ім'я, намалювати її портрет, розмовляти з нею під час догляду, знайти її «друзів» та «ворогів» тощо) не лише підвищує пізнавальний інтерес, а й стимулює мовленнєву активність дитини.

Висновки. Таким чином, без наявності в ДНЗ розвивального середовища неможливо говорити про навчання і виховання дітей дошкільного віку. Особливо важливим розвивальне середовище є тоді, коли йдеться про інклюзивні групи, у яких виховуються діти з різними освітніми можливостями. У процесі пошуку ідей для екологізації розвивального середовища та методів їх реалізації ми переконалися, що у інклюзивній групі у формі екологічного проєкту можна реалізувати чимало цікавих рекомендацій Марії Монтессорі. Участь дітей з різними освітніми потребами у екологічних проєктах, спрямованих на екологізацію середовища ДНЗ, допомагає дошкільнятам через спостереження і самостійну діяльність відчувати себе частиною природи, культури і людського суспільства, розвинути інтерес до пізнання світу, реалізувати свої знання на практиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворон М. Інклюзивна освіта: українські реалії / М. Ворон, Ю. Найда // Підручник для директора. – 2006. – № 6. – С. 8-12.
2. Дичківська І. Інклюзивна освіта: шляхи впровадження / І. Дичківська // Дошкільне виховання. – 2013. – № 12. – С. 3-6.
3. Кононко О. Розвивальне середовище та умови його створення / Олена Леонтіївна Кононко // Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні; наук. ред. О.Л. Кононко. – К., 2003. – С. 115-122.
4. Машкіна Л.А. Теорія космічного виховання М. Монтессорі в розвивальному просторі сучасних дошкільних навчальних закладів / Л.А. Машкіна // Сучасний дошкільний заклад: середовище для розвитку; авт.-упоряд.: М.І. Каратаєва, О.А. Денисова, Л.А. Грицюк. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О.В., 2012. – С. 12-16
5. Миронова С. Інклюзивна освіта: теорія та практика: навчально-методичний посібник / за ред. С. Миронової. – Подільський: Кам'янець-Подільський університет імені Івана Огієнка. – 2012. – 192 с.
6. Монтессорі М. Дом ребенка: метод научной педагогики / Мария Монтессорі. – М.: Астрель АСТ, 2005. – 269 с.
7. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А.А. Колупаєвої. – К.: А.С.К., 2012. – 308 с.
8. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти / Олександра Яківна Савченко. – К., 2013. – 503 с.

Н.М. ГОРОПАХА. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИДЕЙ МАРИИ МОНТЕССОРИ В ЭКОЛОГИЗАЦИИ РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ ИНКЛЮЗИВНОЙ ГРУППЫ ДОШКОЛЬНОГО УЧРЕЖДЕНИЯ

Резюме. Стаття посвящена проблеме создания в инклюзивной группе дошкольного учреждения развивающей среды для ознакомления детей с различными образовательными потребностями с природой. Раскрыты возможности обогащения образовательной среды на основе идей Монтессори путем привлечения детей дошкольного возраста к реализации экологических проектов.

Ключевые слова: инклюзивное образование, развивающая среда, подготовленная среда, космическое воспитание, экологический проект.

N.M. GOROPANA. USING MARIA MONTESSORI'S IDEAS IN PEDAGOGICS BY CREATING AN INCLUSIVE GROUP OF DEVELOPMENTAL PRESCHOOLS ENVIRONMENTS TO FAMILIARIZE CHILDREN WITH DIFFERENT NEEDS OF NATURAL ENVIRONMENT AND FORMATION OF THEIR ECOLOGICAL COMPETENCY

The summary. The article deals with the problem of creating inclusive group of developmental preschools environment to familiarize children with different educational needs of the natural environment and the formation of their ecological competency. In particular, the disclosed enrichment opportunities educational environment based on the ideas of Montessori pedagogy by bringing preschoolers to environmental projects, taking into account the characteristics of their mental and physical development.

Key words: inclusive education, developmental environment, prepared environment, space education, environmental project.

Рекомендовано до друку.

Канд. пед. наук, проф., член-кореспондент АПСН Т.І. Поніманська.

Одержано редакцією 02.20.2016 р.

УДК: 378.147:358.4

О.Г. МАРЧЕНКО

МОДЕЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТЬОГО СЕРЕДОВИЩА У ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ АВІАЦІЙНОГО ПРОФІЛЮ

Резюме. У статті доведено актуальність розробки теоретичних засад інноваційного розвитку військової освіти в Україні. Подано модель педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища вищих військових навчальних закладів авіаційного профілю. Обґрунтовано доцільність та розкрито зміст концептуально-цільового, змістового, технологічного, управлінського, результативного блоків моделі. Показано сервісну підтримку та функції інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчального закладу авіаційного профілю.

Ключові слова: інноваційне освітнє середовище, вищий військовий навчальний заклад, модель, педагогічна система

Постановка проблеми. Забезпечення стабільного соціального та економічного розвитку, збереження та розвиток науково-технічного потенціалу суспільства потребують негайних і ефективних заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення новацій у всі сфери життя, в тому числі й в освітню галузь. Оновлення потребує й система професійної підготовки майбутніх військових фахівців, запровадження до освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах новітніх технологій навчання. Проте проблема теоретичних і практичних досліджень з приводу інноватизації освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю ще не була предметом спеціального дослідження.

Аналіз останніх досліджень. Аналіз інноваційного пошуку в галузі військової освіти свідчить про те, що інноваційна діяльність у вищих військових навчальних закладах здійснюється в основному на стихійно-емпіричному та емпіричному рівнях. Так, у колективній монографії [1] проаналізовано світовий досвід, вивчено тенденції розвитку загальної та військової освіти в Україні, окреслено перспективи інноваційних змін у підготовці майбутніх військових фахівців авіаційного профілю. Монографію [2] також можна розглядати як базу емпіричних даних з питань професійної підготовки льотних екіпажів в умовах ускладнення аерокосмічної техніки.

Результати дослідження [3] свідчать про те, що інноваційні зміни становляться фактором саморозвитку освітнього закладу лише за умови, якщо в роботі його педагогічного колективу йде процес переходу від стихійно-емпіричного рівня до науково обґрунтованого, своєю чергою втіленого до проекту як комплексно-цільової програми розвитку освітнього закладу. Як слушно зазначає Н. Гауер, реалізація інноваційного проекту створює сприятливе освітнє середовище як сукупність комфортних умов для спільної продуктивної діяльності суб'єктів освітнього процесу [4].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні моделі педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.

Виклад основного матеріалу. Ураховуючи основну мету інноваційної освіти, яка полягає в тому, щоб навчити майбутнього фахівця адаптуватися до будь-якої ситуації, динамічних умов та вимог мінливого життя, ми схарактеризували інноваційне освітнє середовище як систему сприятливих умов для засвоєння особистістю нового досвіду навчально-професійної діяльності, сукупність особистісно та професійно значущих орієнтирів, що розширюють зону актуального та найближчого розвитку особистості, ресурс сумісної плідної діяльності суб'єктів освітнього процесу, можливість перегляду ціннісно-сміислової сфери особистості, оволодіння нею прийомами самоосвіти, саморозвитку [5].

Освітнє середовище вищого військового навчального закладу авіаційного профілю функціонує як цілісна педагогічна система, що виникає в єдності та взаємодії таких компонентів: 1) *мети*, що відображає соціально-державне замовлення на підготовку військових фахівців; 2) *завдань*, що конкретизують поставлену мету; 3) *спільної освітньої* (навчальної, виховної, позанавчальної, науково-дослідницької, самоосвітньої) *діяльності* людей, що реалізують визначені мету та завдання; 4) *суб'єктів цієї діяльності* (керівників ВВНЗ, управлінців,

ЗМІСТ

<i>Малафійк І.В.</i> Життя як спалах зірки.	3
<i>Гладкова В.М.</i> Професійний саморозвиток майбутнього фахівця сфери “Людина-Людина”.	5
<i>Руденко В.М.</i> Зміст технічних дисциплін у контексті системної організації технічного знання.	7
<i>Руденко Н.М.</i> Розвиток інтелектуальних здібностей учнів в умовах “акме-школи”.	11
<i>Нечипорук Л.І., Терешко Л.В.</i> Акмеологічні орієнтири формування соціальної компетентності школярів в загальноосвітніх навчальних закладах.	14
<i>Скрипник Н.С.</i> Методичне забезпечення стимулювання у студентів позитивно-активної мотивації до формування й розвитку суб’єктної позиції.	16
<i>Найда Р.Г.</i> Парадигма життєтворчості в акмеологічному розвитку особистості майбутнього фахівця.	19
<i>Дідик Н.М.</i> Оптимізація розвитку професійно значущих характеристик особистісної зрілості майбутніх психологів під час професійної підготовки.	22
<i>Сойчук Р.Л.</i> До питання формування позитивної національної ідентичності як основи національного самоствердження особистості.	24
<i>Бордюк В.М.</i> Акмеологічний підхід до естетичного виховання студентської молоді.	28
<i>Петрук І.С.</i> Розвиток методичної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів як педагогічна проблема.	31
<i>Сопотницька О.В.</i> Потенціал акмеологічного підходу у формуванні готовності майбутніх вчителів фізичної культури до тренерської діяльності з ігрових видів спорту.	35
<i>Карпенчук С.Г.</i> Мотивація навчальної діяльності на основі сугестопедичного підходу.	38
<i>Ляска О.П., Істомліна-Напорчук А.Г.</i> Активізація саморозвитку майбутнього інженера-педагога в процесі його професіоналізації засобами педагогічного супроводу.	45
<i>Хатунцева С.М.</i> Самореалізація майбутнього вчителя у процесі формування готовності до самовдосконалення.	50
<i>Шевців М.В.</i> Дидактико-інноваційні методи ефективності викладання базових біологічних дисциплін.	55
<i>Мороз Л.В., Дуброва А.С., Трофімчук В.М.</i> Сугестопедія як метод інтенсивного навчання іноземної мови.	58
<i>Зубрик А.Р.</i> Новітні форми та методи роботи у підготовці фахівців із гуманітарних дисциплін.	61
<i>Останчук М.В.</i> Принципи сугестопедагогіки у навчанні школярів фізики.	65
<i>Шевченко А.В.</i> Впровадження інтерактивних технологій для формування когнітивно-пізнавального критерію фахової компетентності майбутніх офіцерів тилу.	68
<i>Горопаха Н.М.</i> Використання ідей Марії Монтесорі в екологізації розвивального середовища інклюзивної групи дошкільного закладу.	71
<i>Марченко О.Г.</i> Модель педагогічної системи формування інноваційного освітнього середовища у вищих військових навчальних закладах авіаційного профілю.	75
<i>Полюхович Н.В., Останчук Н.О.</i> Формування мотивації майбутніх учителів економіки до вивчення інформаційно-комунікаційних технологій.	79
<i>Федорчук В.В., Аліксійчук О.С.</i> Використання інноваційних педагогічних технологій у підготовці майбутніх вчителів музики.	83
<i>Шурин О.І.</i> Особистісно-орієнтований підхід як важлива умова ефективності процесу навчання майбутнього вчителя технологій.	86
<i>Іващенко М.В., Бикова Т.Б.</i> Особливості підвищення ІКТ-компетентності студентів педагогічних вищих навчальних закладів засобами веб-технологій.	89
<i>Лесняк Н.В.</i> Інтегративна мовленнєва складова організації зображувальної діяльності.	93
<i>Дмитришина Н.М.</i> Роль іншомовної комунікативної компетентності у процесі формування конкурентоздатної особистості.	97
<i>Грицай Н.Б.</i> Інноваційні навчальні технології у проведенні екскурсій із біології.	99
<i>Галатюк Т.Ю., Галатюк М.Ю.</i> Методи навчання в контексті розвитку методологічної культури старшокласників під час вивчення природничих предметів.	102
<i>Мардарова І.К.</i> Підготовка вихователів до створення дидактичних відеоматеріалів для дітей дошкільного віку.	105
<i>Богачик М.С.</i> Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів англійської мови у контексті компетентнісного підходу.	108
<i>Казначеева Л.М.</i> Формування та розвитку риторичних навичок студентів в умовах вищої освіти.	111
<i>Семенова О.О.</i> Використання інформаційних технологій у процесі формування креативної компетентності майбутніх педагогів-філологів.	114
<i>Гнедко Н.М.</i> Використання віртуального навчально-контролюючого комплексу в освітньому процесі.	117
<i>Стихун Л.П., Стихун Н.В.</i> Місце та роль театральних педагогічних інноваційних технологій у творчому розвитку професійної майстерності вчителя.	119
<i>Шутяк В.Г.</i> Підвищення ефективності вивчення дисципліни “Трудове навчання з практикумом” студентами напряму підготовки “Початкова світа”.	123

Колосюк Л.М. Використання варіативного компоненту в навчальних програмах та планах професійного навчання з метою наближення професійно-практичної підготовки до потреб підприємств-замовників кадрів.	127
Козут Н.М. Проблема компетентнісного підходу в підготовці вчителів початкової школи у дослідженнях науковців німецькомовних країн та України.	129
Туровська І.О. Формування мовленнєвої компетентності у студентів-медиків: психологічний аспект.	132
Каштан Н.Б. Використання хмарних технологій в освітньому процесі сучасного навчального закладу.	135
Костолович Т.В. Особливості формування мовної особистості майбутнього філолога.	137
Романюк А.А. Особливості застосування сучасних засобів наочності у початковій школі в контексті нових педагогічних парадигм.	140
Денисюк Л.В., Данілова Н.Р. Інноваційні технології викладання іноземної мови на немовних спеціальностях у вищих навчальних закладах.	144
Сидорчук Н.Л. Концептуальні основи професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників: рефлексивна парадигма.	147
Відомості про авторів.	151

Наукове видання

О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я В З А К Л А Д А Х О С В І Т И

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 13 (56). Частина II.

Заснований у 1996 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 17490-6240 ПР від 04.02.2011 р.

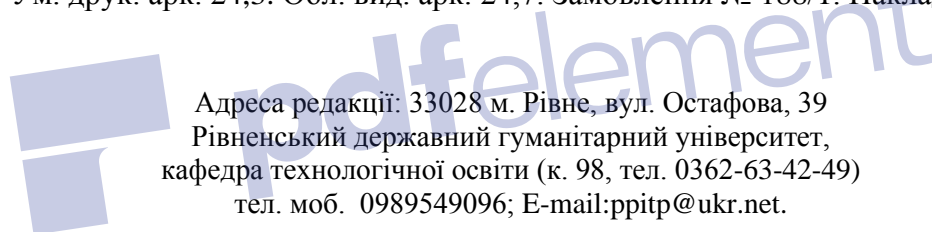
Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника Малафійк І.В.

Технічний редактор Кравчук В.Ю.

Комп'ютерна верстка Хильчук Т.К.

Здано до набору 12.03.2016 р. Підписано до друку 31.03.2016 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 24,3. Обл. вид. арк. 24,7. Замовлення № 188/1. Наклад 300.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 39
Рівненський державний гуманітарний університет,
кафедра технологічної освіти (к. 98, тел. 0362-63-42-49)
тел. моб. 0989549096; E-mail: ppitp@ukr.net.

Віддруковано засобами різнографічного друку

ПП Самборський І.О.

33014, м. Рівне, вул. Толстого, 3.

Тел. 0362-63-45-05

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 13 (56). Частина II. — Рівне: РДГУ, 2015. — 154 с.**

ISBN 966 — 7281 — 10 — 5.

Збірник наукових праць підготовлено за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції «Становлення і розвиток особистості людини як суб'єкта власного життя» (до 70-ліття з дня народження С. Пальчевського), організованої Управлінням освіти і науки Рівненської обласної державної адміністрації, Рівненським державним гуманітарним університетом і Рівненським обласним інститутом післядипломної педагогічної освіти 10-11 березня 2016 року та містить статті з питань акмеологічного підходу в становленні й розвитку майбутнього фахівця та навчально-виховного простору інноваційної освіти.

Матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних працівників, вихователів та вчителів, викладачів та студентів вищих навчальних закладів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20